

Presentatiematerialiteit

Prof. Dr. J. Klaassen

*Presentatiematerialiteit:
Het materialiteitsbeginsel bij de presentatie van
financiële informatie in de jaarrekening
Dr. A. de Bos
Delwel, 1996*

Vorig jaar promoveerde de auteur op het proefschrift met bovenstaande titel aan de Erasmus Universiteit.

Omdat in dit nummer ook een samenvatting van het proefschrift is opgenomen, acht ik mij ontslagen van de plicht ook de inhoud van de dissertatie weer te geven, behalve als het nodig is voor het scheppen van een kader om mijn opmerkingen begrijpelijker te maken.

Bij materialiteit gaat het in de financiële verslaggeving om een regel die zegt dat kwantitatief onbelangrijke zaken niet behoeven te worden gepresenteerd.

Het gaat dus om de vraag onder welke omstandigheden en waarom informatie mag worden weggelaten. Daarbij is het leidend beginsel dat informatie die in principe relevant voor gebruikers is toch, vanwege het geringe ermee gemoeide bedrag mag worden weggelaten, omdat daardoor het gebruiksnut van de informatie niet verandert.

De manier waarop de auteur zijn probleem definieert en uitwerkt is er vooral op gericht een bijdrage te leveren aan een in de praktijk levend probleem: Welke afkapgrenzen kan men in de

jaarrekening hanteren voor het weglaten van informatie?

Helaas weet de ondernemer en de accountant meestal niet hoeveel tolerantie de gebruiker in zijn oordeelsvorming meeneemt. Het aardige van het proefschrift is dat De Bos geprobeerd heeft dit laatste te onderzoeken. Hij heeft daarvoor analisten een aantal scenario's voorgelegd. Inderdaad lijken analisten de goede doelgroep voor een dergelijk onderzoek. De onderzochte materialiteitsgrenzen werden uitgedrukt in een percentage van een basisgetal, bijvoorbeeld omzet, winst of eigen vermogen.

Ook de keuze van dit getal dat als noemer in de breuk van het percentage wordt gebruikt, wordt aan analisten overgelaten.

De Bos bepleit dat ook een kwalitatieve materialiteitsbeoordeling plaatsvindt door na te gaan of onder bijzondere omstandigheden een lagere materialiteitsnorm nodig is. Zowel algemene als ondernemingsspecifieke factoren spelen daarbij een rol.

Zowel de kwantitatieve materialiteitsgrens als de kwalitatieve zou aan 'hardheid' winnen als deze geplaatst zou kunnen worden in een soort beslissingsmodel van beleggers of van analisten. Dat zou dan wellicht mede kunnen leiden tot materialiteitscriteria voor verslaggevingsonderwerpen die niet expliciet via enquêtes zijn onderzocht.

Met de benadering van De Bos kan dat niet. Met zijn benadering is het nodig om per onderwerp separaat de materialiteitsgrenzen en de referentie grootte waarin die grens wordt uitgedrukt, te onderzoeken en tevens om na te gaan onder welke bijzondere omstandigheden die hoger of lager zouden zijn.

Prof. Dr. J. Klaassen is directeur van KPMG Accountants NV en hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De Bos wil de materialiteitsgrenzen per onderwerp in de regelgeving vastleggen. Dat is een aardig idee dat niet erg in wetenschappelijke analyses verankerd is, maar vooral verdedigbaar is uit rechtszekerheidsoverwegingen voor verschaffers van informatie en accountants. Onder de huidige omstandigheden zouden dergelijke materialiteitsgrenzen niet nationaal, maar internationaal beargumenteerd moeten zijn. Veel jaarverslagen, met name van grote ondernemingen, zijn immers ook voorwerp van studie door buitenlandse analisten. Het is daarom aardig dat de uitkomsten die de auteur vond, niet erg afwijken van de uitkomsten van buitenlands onderzoek over dit onderwerp. Tot nu toe is het idee van concrete materialiteitsregels nog niet aangeslagen bij regelgevers in andere landen, en evenmin bij het IASC. Dit zou het nodig maken om per onderwerp een duidelijk beeld te hebben van de materialiteitsgrenzen. Daarvoor is nog veel onderzoek nodig. Het vastleggen van vuistregels voor brede categorieën informatie, lijkt op hetgeen de RJ tot nu toe doet. Dit werkt in de praktijk alleen bij zeer expliciete formuleringen. Zolang er geen algemene regels zijn kan een onderneming bij de Ondernemerskamer, of bij een orgaan dat de nakoming van verslaggevingsregels onderzoekt problemen krijgen, als deze onderneming vanwege het materialiteitscriterium informatie niet heeft verschaft die wel is voorgeschreven. Dit leidt er in de praktijk toe dat bij strenge controle op naleving van regels niet gauw informatie wordt weggelaten die in principe is voorgeschreven. Bij het ontbreken van strenge controle zullen de ondernemer en de accountant via professional judgement tot een redenering moeten komen op basis waarvan wordt besloten om bepaalde gegevens apart te verstrekken of samen te voegen.

De Bos heeft in hoofdstuk 3 van zijn proefschrift geprobeerd enkele nieuwe begrippen te introduceren. Hij is er niet in geslaagd mij te overtuigen dat de geïntroduceerde begrippen ons veel verder brengen. Dat doet aan de praktische betekenis van het proefschrift echter niet veel af. Hij introduceert het begrip Presentatie Materiali-

teit. Het gaat daarbij om toepassing van de materialiteit op samenvoeging van posten, en op in de toelichting te vermelden informatie. Het gaat met name om de vraag of het begrip 'material' alleen een kwantitatieve of ook een kwalitatieve kant heeft. De kwalitatieve kant kan mijns inziens gemist worden. Het vraagstuk welke informatie wegens gebrek aan belang weggelaten kan worden is in principe eenvoudig op te lossen met één materialiteitsdimensie, namelijk de kwantitatieve.

Bij bepaalde informatie, die in principe relevant is, verdwijnt de relevantie bij een zodanig klein bedrag, dat daardoor het oordeel niet wordt beïnvloed. Maar daarnaast is het niet ondenkbaar dat informatie, zelfs over kleine bedragen, relevant blijft; dan moet men een zeer lage, of zelfs wellicht een materialiteitsgrens van nul hanteren.

Ook het onderscheid tussen 'presentatiematerialiteit' en 'foutenmaterialiteit', waarbij foutenmaterialiteit wordt betrokken op het acceptabele niveau van fouten in de jaarrekening, spreekt mij niet erg aan. De accountant kan bij de auditing ten behoeve van controleplanning wel met andere materialiteitsgrenzen werken dan de ondernemer bij de verslaggeving, maar uiteindelijk moet de accountant in de eindfase beoordelen of in de jaarrekening geen informatie ontbreekt die materieel is, en of de bedragen zodanig nauwkeurig zijn dat de afwijkingen ten opzichte van exacte berekeningen niet materieel zijn. De accountant en de ondernemer doen er goed aan daarbij een materialiteitsbegrip te hanteren dat zijn inhoud ontleent aan de manier waarop de gebruiker van de informatie ermee omgaat.

Deze kritische opmerkingen nemen niet weg dat de auteur een aardig proefschrift heeft geschreven dat vooral praktische betekenis heeft, doordat het voor een vijftal onderwerpen aangeeft waar ongeveer de grens ligt tussen kwantitatief onbelangrijke gegevens en nuttige afzonderlijke informatie.

Voor generalisatie van de bevindingen is het theoretisch kader echter te weinig ontwikkeld. De Bos is zo bescheiden dat ook duidelijk aan te geven.